

JA 2008/33

Hoge Raad

7 december 2007, C06/221HR; LJN BB5625.

(Mr. Beukenhorst

Mr. Kop

Mr. Numann

Mr. Van Oven

Mr. Asser)

(Concl. A-G Spier)

[Eiser],

eiser tot cassatie,

advocaat: mr. H.J.W. Alt,

tegen

Shell Solar Energy BV te

's-Gravenhage,

verweerster in cassatie,

advocaat: mr. S.F. Sagel.

Werkgeversaansprakelijkheid,

Arbeidsongeval, Val van trap

[BW Boek 7 - 658]

» **Samenvatting**

Eiser liep knieletsel op toen hij in het magazijn ontbrekende kitspuiten wilde aanvullen. De kitspuiten lagen boven reikhoogte, zodat eiser een trap nodig had om de bovenste doos te pakken. Hoewel in het magazijn een veilige trap van vijf treden aanwezig was, gebruikte eiser een eveneens voorhanden trapje met twee treden. Bij het pakken van de bovenste doos viel een andere doos onverwacht naar beneden en verloor eiser zijn evenwicht.

Eiser stelde dan ook schade te hebben geleden in de uitoefening van zijn werkzaamheden, zodat in geschil was de zorgplicht van Shell ex art. 7:658 BW. Eiser meende dat Shell haar zorgplicht had geschonden, onder meer, omdat Shell had nagelaten een veilige trap te verstrekken, een doos

onzichtbaar bovenop de doos kit lag, dit risico niet in de RI&E was opgenomen en voorts de werkdruk bij Shell te hoog lag. Shell betwistte dit alles. Zij stelde onder meer dat in het magazijn wel degelijk een deugdelijke trap beschikbaar was, waarmee eiser de kit eenvoudig had kunnen pakken. Zij stelde voorts dat aan werknemers dienaangaande instructies waren verstrekt en – enigszins tegenstrijdig – dat de handeling eenvoudig van aard was, zodat hiervoor geen bijzondere veiligheidsinstructies nodig waren. Verder had eiser als ervaren werknemer de risico's zelf goed kunnen inschatten.

De kantonrechter oordeelde dat Shell haar zorgplicht had geschonden, omdat het werken met trapjes een zeker risico inhield, Shell had nagelaten eiser te verplichten de veilige trap te gebruiken en Shell eiser onvoldoende instructie had gegeven. Het hof vernietigde het vonnis van de kantonrechter, met name omdat het pakken van een doos boven reikhoogte een alledaagse handeling was die, naar mocht worden aangenomen, ook vele malen in de huiselijke sfeer plaatsvond. De Hoge Raad oordeelde dat de werkomgeving noch de werkzaamheden van eiser zodanige risico's meebrachten dat Shell nog andere maatregelen had moeten treffen. Het arrest van het hof bleef daarbij in stand.

[beslissing/besluit](#)

» **Uitspraak**

(...)

» **Noot**

In dit arrest staat centraal de verhouding tussen de zorgplicht van een werkgever en de aard van de door een werknemer te verrichten

werkzaamheden. De vraag lijkt te zijn: is de zorgplicht van een werkgever minder zwaar indien de te verrichten werkzaamheden ‘‘slechts’’ bestaan uit alledaagse handelingen die bijvoorbeeld ook in de huiselijke sfeer plaatsvinden? In casu betrof het immers een werknemer die zijn evenwicht verloor op een klein trapje. Een dergelijk trapje zal iedereen zelf ook in huis hebben en gebruiken om even de gordijnen op te hangen of een spijker in de muur te slaan. Ongevallen zitten ook (of misschien juist) dan in een klein hoekje.

Heeft het huis-, tuin- en keukenaspect meegewogen in het oordeel van de Hoge Raad?

Het lijkt mij ten eerste de vraag in hoeverre de Hoge Raad het huis-, tuin- en keukenaspect, zoals ik het in deze noot zal aanduiden, daadwerkelijk heeft meegewogen. Hoewel de Hoge Raad in r.o. 3.3 de zorgplicht van Shell aan het soort risico koppelt dat de werknemer ter plaatse loopt, laat hij in het midden of de dagelijkse situatie hierbij een rol speelt.

De Hoge Raad vat de overwegingen van het hof samen als: ‘‘Het in rov. 4.4.2 door het hof gegeven oordeel komt, naar de kern genomen hierop neer. Het ongeval heeft niet plaatsgevonden in een werkomgeving, of tijdens werkzaamheden, die zodanige risico’s van dit soort ongevallen opleveren dat de (...) zorgplicht meebracht dat zij, naast het ter beschikking stellen van de genoemde trap, maatregelen had moeten treffen of aanwijzingen had moeten geven die redelijkerwijs nodig waren om ongevallen als dat van eiser te voorkomen’’ en laat dít oordeel in stand.

Het hof had echter overwogen (r.o. 4.4.2): ‘‘Het pakken van een doos met inhoud boven reikhoogte met behulp van een kleine trap betreft een alledaagse handeling die naar mag worden aangenomen ook vele malen in de huiselijke sfeer plaatsvindt. Een (nadere) instructie van de werkgever (...) is derhalve redelijkerwijs niet noodzakelijk te achten. (...) Het gaat hier immers niet om een bijzonder risicovolle laat staan gevaarlijke situatie (...). Van een werknemer mag een minimale voorzichtigheid worden verlangd in min of meer dagelijkse voorkomende situaties die een beperkt risico inhouden. Dat geldt zeker (ook) in situaties waarvan niet gezegd kan worden dat ze specifiek werkgerelateerd zijn, doordat ze zich niet wezenlijk onderscheiden van situaties, die zich in het normale dagelijks leven veelvuldig voordoen (...). Ook bij relatief eenvoudige handelingen in het dagelijkse leven is immers niet elk risico uit te sluiten en wanneer zich een dergelijk risico verwezenlijkt (...) leidt dat niet tot een aansprakelijkheid van de werkgever, omdat diens zorgplicht niet vergt dat elk van die alledaagse toevallige ongelukjes voorzien wordt en/of dat daartoe instructies worden gegeven.’’

Waar het hof de ‘‘alledaagsheid’’ van de situatie expliciet in zijn oordeel betreft, komt de Hoge Raad op dit aspect niet terug en koppelt hij de zorgplicht van de werkgever aan het risico van de werkzaamheden.

Het is echter wel een interessante vraag: wordt de zorgplicht minder zwaar in alledaagse situaties, zoals in casu het pakken van een doos boven reikhoogte? Of: zou de zorgplicht in die alledaagse situaties minder zwaar moeten zijn? Hartlief meent dat de Hoge Raad worstelt met de redenering dat de vordering van een werknemer

moet worden afgewezen indien sprake is van een bij de werknemer bekend gevaar. [\[noot:50\]](#) Ik zal in het navolgende trachten hierop een antwoord te vinden. Alvorens specifiek in te gaan op de specifieke huis-, tuin- en keukensituaties zal ik eerst (kort) ingaan op de zorgplicht in een algemener kader.

Enige algemene uitgangspunten ten aanzien van de zorgplicht

Uit de omvangrijke jurisprudentie van de Hoge Raad over arbeidsongevallen lijkt een aantal uitgangspunten te destilleren. Art. 7:658 BW beoogt de werknemer ten eerste geen absolute waarborg te bieden voor bescherming tegen gevaar. De bepaling heeft volgens de Hoge Raad tot strekking een zorgplicht in het leven te roepen en verplicht de werkgever voor het verrichten van arbeid zodanige maatregelen te treffen en aanwijzingen te geven als redelijkerwijs nodig om te voorkomen dat de werknemer in de uitoefening van zijn werkzaamheden schade lijdt. Hetgeen van de werkgever in redelijkheid mag worden verwacht, hangt vervolgens af van de omstandigheden van het geval. Een werkgever dient daarbij tevens rekening te houden met ‘de ervaringsregel’, inhoudende dat het dagelijks verkeren van een werknemer in een bepaalde werksituatie tot een vermindering leidt van de raadzame voorzichtigheid. Dit geldt in het bijzonder in gevallen waarin aanzienlijke risico's zijn verbonden aan de door de werknemer verrichte werkzaamheden.

Deze algemene uitgangspunten laten echter genoeg ruimte voor discussie over de concrete verplichtingen van een werkgever in een bijzondere situatie. In het navolgende zal ik dan ook specifiek ingaan op de (in de laatste jaren

gewezen) arresten over huis-, tuin- en keukensituaties.

Jurisprudentie huis-, tuin- en keukensituaties

Hoewel ik zou willen betogen dat van algemene bekendheid is dat het uitstappen op een weg buiten de bebouwde kom (en vervolgens achter een envelop aanrennen, de weg op) gevaarlijk is, overwoog de Hoge Raad dat PTT Post onvoldoende veiligheidsmaatregelen had getroffen, vooral omdat aan de door postbesteller Baas verrichte werkzaamheden aanzienlijke risico's waren verbonden. [\[noot:51\]](#)

De Hoge Raad overwoog dat van algemene bekendheid is dat een mes dat geschikt is om zachte puntbroodjes mee te snijden zo scherp is dat de gebruiker daarvan het gevaar loopt zich bij dat werk te snijden. [\[noot:52\]](#) Er was geen zorgplicht geschonden.

Ten aanzien van schoonmaakster Peters, die over een tafeltje heen gebogen koffie op de grond opveegde, haar evenwicht verloor en gewond raakte, overwoog de rechtbank dat een werkgever niet voor elke mogelijk te verrichten handeling gedetailleerde voorschriften hoefde te geven. [\[noot:53\]](#) Werkgever Hofkens had de situatie evenmin als gevaarlijk moeten onderkennen. Dit oordeel bleef in stand.

In de procedure van vrachtwagenchauffeur Brands, die uitgleed over puin op het werkterrein, overwoog de Hoge Raad dat het enkele feit dat het niet ging om werkzaamheden die ook in de huiselijke sfeer worden verricht op zichzelf niet meebracht dat aan de zorgplicht van de werkgever hogere eisen moeten worden gesteld. [\[noot:54\]](#)

De extra brede deur die in verpleeghuis De Loozerhof de gang in draaide en deze gang voor 60% in beslag nam, werd – ondanks dat geen Arbo-richtlijn of NEN-norm zich daartegen verzette en dit een dagelijkse situatie betrof – als gevaarlijk aangemerkt. [\[noot:55\]](#)

Voor mensen die vertrouwd zijn met Aruba, is van algemene bekendheid dat men aldaar rekening moet houden met het gevaar van gladheid na regenval. Gekoppeld aan de overweging dat de werkzaamheden van schoonmaakster Perez meebrachten dat zij in een gang moest lopen op een wijze die eveneens in het dagelijks leven voorkomt, leidde dit tot een afwijzing van haar vordering. [\[noot:56\]](#)

De enkele omstandigheid dat een werkgever rekening moet houden met “de ervaringsregel” brengt niet mee dat gewaarschuwd moet worden voor gevaren die van algemene bekendheid zijn, zoals het gevaar van een verhoging. Deze (in stand gebleven) overweging van de kantonrechter had tot gevolg dat een gehandicapte werkneemster, die ten val kwam bij het verlaten van een podium doordat zij geen gebruik maakte van de beschikbare trap, haar schade zelf moest dragen. [\[noot:57\]](#) De handicap deed daar niets aan af, aangezien de werkneemster op de hoogte was van de situatie en de aanwezigheid van het trapje, zij zich bewust was van het gevaar dat van het hoogteverschil uitging en bewust ervoor had gekozen een waarschuwing van twee andere werknemers te negeren.

Niet in stand bleven de overwegingen van het hof, dat een oneffenheid op een bouwplaats behoort tot de normale werkomstandigheden, dat men in het algemeen moet kijken waar men zijn voeten neerzet en dat een gevallen stukadoor een ervaren werknemer was,

en het aansluitende oordeel van het hof dat de werkgever die dit hoogteverschil had laten voortbestaan geen zorgplicht had geschonden. [\[noot:58\]](#) De Hoge Raad vernietigde het arrest van het hof, vooral omdat het hof beslissende betekenis toekende aan de voorzichtigheid die mocht worden verwacht van de werknemer, terwijl tot uitgangspunt had te dienen dat het de werkgever is die rekening moet houden met de algemene ervaringsregel. Aangezien de zorgplicht van de werkgever echter mede werd bepaald door het “Arbeidsomstandighedenbesluit arbeidsplaatsen” (op grond waarvan een werkgever oneffenheden op de bouwplaats zoveel mogelijk moest voorkomen), is dit arrest voor de huis-, tuin- en keukensituaties minder van belang.

De schade van de werknemer die letsel opliep doordat een laaddeur van een vrachtwagen door de wind dichtklapte, bleef voor zijn rekening. [\[noot:59\]](#) De werkgever hoefde volgens de Hoge Raad geen maatregelen te nemen of instructies te geven om dit specifieke risico te beperken, omdat het risico dat de openstaande laaddeur vanwege de harde wind zou dichtklappen ook voor terzake niet gewaarschuwde mensen voldoende bekend is, en niet een zodanige omvang heeft dat een werkgever dat had moeten onderkennen.

Bespreking van de huis-, tuin- en keukenjurisprudentie

Uit jurisprudentie komt naar voren dat bij gevaarlijke werkzaamheden meer van de werkgever wordt verlangd dan bij minder gevaarlijke werkzaamheden. [\[noot:60\]](#) Ik vraag mij af in hoeverre huis-, tuin- en keukensituaties gevaarlijk zijn. A-G Spier merkt in zijn conclusie voor het onderhavige arrest

op dat min of meer dagelijkse situaties veel vaker een bron zijn van ongevallen (sub 4.17). Maar de enkele mogelijkheid van schade verplicht de werkgever nog niet maatregelen te nemen om die schade te voorkomen.

[\[noot:61\]](#)

De huis-, tuin- en keukensituaties lijken te leiden tot een minder zware zorgplicht voor de werkgever. Dit gebeurt door de feitenrechter veelal met de overweging dat het een huishoudelijke situatie betreft; zie bijvoorbeeld ook recent Rechtbank Breda 12 december 2007, LJN BC1072. De Hoge Raad neemt vaker de weg van de algemene bekendheid van een gevaar. Vanwege die bekendheid is een werkgever dan niet of minder gehouden maatregelen te nemen of te waarschuwen. Kolder betoogt dat slechts indien een gevaar zowel een ‘‘gevaar van algemene bekendheid’’ is als een ‘‘huis-, tuin- en keukengevaar’’ de veiligheidsverplichtingen van een werkgever terzake ophouden. [\[noot:62\]](#) Ik denk dat uit de hierboven kort beschreven jurisprudentie blijkt dat de Hoge Raad dit anders ziet.

Wat mij betreft, is niet alleen de alledaagsheid van werkzaamheden of bekendheid met een bepaald gevaar van belang. Dit speelt uiteraard wel degelijk een rol, maar ik denk dat bovenal van belang is de grootte van het risico waaraan de werkgever zijn werknemer blootstelt, in andere bewoordingen: het eerste kelderluikcriterium.

Uiteraard kan betoogd worden dat van algemene bekendheid zijn de gevaren die kleven aan het uitstappen op een weg buiten de bebouwde kom en het openzwaaien van een zeer brede WC-deur. Deze situaties zijn in potentie echter direct gevaarlijk voor een

werknemer. En de werkgever stelt zijn werknemer hieraan bloot. Het smeren van broodjes, het opvegen van een koffievlek, het lopen over een natte vloer, het stappen van een podium, een doos pakken boven reikhoogte en het ontladen van een vrachtwagen brengen weliswaar risico's (en ongevallen) mee, maar lijken mij in potentie aanmerkelijk minder gevaarlijk. Zou het dan niet zo kunnen zijn dat de Hoge Raad met de hiervoor genoemde arresten Laudy/Fair Play en Peters/Hofkens zijn koers (tot PTT Post/Baas) niet heeft gewijzigd?

In het onderhavige arrest leidde het soort risico, iets pakken boven reikhoogte, in elk geval tot geen andere zorgplicht van de werkgever dan het ter beschikking stellen van een veilige trap. En terecht lijkt mij; enige voorzichtigheid in potentieel minder gevaarlijke, alledaagse situaties mag toch wel van de werknemer worden verwacht.

B.M. Paijmans, docent/onderzoeker aan de Universiteit Utrecht, advocaat te Rotterdam

» Voetnoten

[\[1\]](#)

Het Hof zag zich geplaatst voor de moeilijkheid dat partijen over vrijwel alle aspecten van mening verschillen

[\[2\]](#)

Bedoeld zal wel zijn: vergroting

[\[3\]](#)

Shell bedoelt: in plaats van de onveilige trap waarvan zij het bestaan (ter plaatse) ontkent

[4]

De naam [eiser] wordt door het Hof op verschillende wijzen gespeld. 's Hofs arrest is letterlijk weergegeven

[5]

Zie voor de daaraan voorafgaande periode B. Barentsen, Arbeidsongeschiktheid blz. 67 e.v

[6]

Vgl. mijn conclusie voor HR 9 juli 2004, NJ 2005, 260

[7]

Ter illustratie voor de situatie in andere (goeddeels Europese) landen zij verwezen naar de belangwekkende opeenvolgende Yearbooks European Tort Law onder redactie van Koziol en Steininger

[8]

De optiek hangt met name af van de vraag van welk feitencomplex wordt uitgegaan. Uitgaande van [eiser]'s lezing (waarvan ook het Hof, ten dele veronderstellenderwijs, is uitgegaan) dat sprake was van een laag trapje én een ongelukkig gestapelde doos die naar beneden viel, zou ik zelf niet terstond willen spreken van een grensgeval. 's Hofs oordeel illustreert evenwel dat daarover anders kan worden gedacht

[9]

Ik weersta de verleiding concrete voorbeelden te noemen

[10]

Zie reeds het NJV-advies 1996 blz. 13 e.v. Ik moge voorts verwijzen naar

een reeks eerdere conclusies van mijn hand. K van der Meer is de laatste die zich heeft gevoegd in het rijtje van bezorgde personen die reppen van toenemende claimbewustheid (AV&S 2007 blz. 62). Maar goedergewoonte blijft ook zij steken in een losse bewering zonder enig feitelijk fundament daarvoor te geven. Het door haar en vele anderen gebezigde argument dat de last bij verzekeraars terecht komt (blz. 63) is op zich juist. Maar de vraag is gewettigd of het er veel toe doet, een ogenblik veronderstellenderwijs aangenomen dat sprake zou zijn van een stijgende schadelast, eventueel in de nabije toekomst. Door het vigerende dekkingstelsel (claims made) lopen de Nederlandse verzekeraars internationaal voorop. Zij hebben hun belangen daarmee vrij adequaat beschermd omdat ze – zij het met een zekere uitloop – dekkingen kunnen beperken en zelfs voor oude schadegebeurtenissen kunnen wegsnijden (zie J. Spier en O.A. Haazen, Aansprakelijkheidsverzekeringen op claims made-grondslag). Omdat verzekeren, als gevolg van deze dekking, steeds meer vastgeklonken zitten aan een verzekeraar, kan deze een stijgende schadelast betrekkelijk eenvoudig remediëren door premies te verhogen. Voor zover dat niet gebeurt, is dat het gevolg van felle onderlinge concurrentie. Moeilijk kan evenwel worden aanvaard dat deze concurrentie een rem zou moeten zetten op de verdere ontwikkeling van het aansprakelijkheidsrecht

[11]

Verzekeraars hebben zich de kritiek van anderen en mij klaarblijkelijk wel aangetrokken. Ze zijn voorzichtig geworden met het publiceren van

gegevens. Maar af en toe duikt er ineens weer een concrete becijfering op

[\[12\]](#)

Daarbij moet vooral worden gedacht aan klimaatverandering met alle voorzienbare en funeste gevolgen – voor de samenleving als geheel en (dus) ook verzekeraars – van dien

[\[13\]](#)

Long tail-effecten doen zich daar niet of nauwelijks voor. Mocht door nieuwe accenten in de rechtspraak al sprake zijn van een relevante stijging van de schadelast in een concreet jaar, dan kan deze eenvoudig worden ondervangen door premieverhoging. Zie ook W.H. van Boom, TVP 2004 blz. 1

[\[14\]](#)

TK, zitting 1988-1989, 21202 nr 3 blz. 37

[\[15\]](#)

Zie bijvoorbeeld het lijstje van consumentenbeschermende maatregelen, NJB 2007 blz. 1031 r.k. Ieder voor zich mogelijk heel nuttige maatregelen, maar de vraag rijst wel of er geen belangrijker kwesties zijn die prioriteit verdienen en die dat niet krijgen

[\[16\]](#)

Maar dat is goeddeels onvermijdelijk omdat de rechter nu eenmaal niet zelf zijn zaken uitkiest. Bovendien is de rechter, soms knarsentandend, gedoemd binnen het wettelijk stelsel te opereren

[\[17\]](#)

26 oktober 2006, NJ 2007, 201 rov. 37. In zijn noot merkt Mok zuinig op dat die rov. voor dat geval “rijkelijk overdreven” is (blz. 2007 l.k.)

[\[18\]](#)

Zie o.m. T. Hartlief, AV&S 2006 blz. 107, AV&S 2004 blz. 235 e.v.; I. Giesen, AV&S 2006 blz. 1. M.S.A. Vegter wijst er daarentegen op dat het niet ondoenlijk is een redelijke inschatting te maken van de kans op aansprakelijkheid in een concreet geval: Bb 2004 blz. 240. Zie verder ook C.J.M. Klaassen, AV&S 2004 blz. 83

[\[19\]](#)

Zie verder T. Hartlief, AV&S 2006 blz. 99 e.v

[\[20\]](#)

O.m. HR 2 maart 2007, NJ 2007, 143; HR 9 juli 2004, NJ 2005, 260 en HR 4 oktober 2002, NJ 2004, 175. Onder 5 wordt hierop nader ingegaan

[\[21\]](#)

Zie vooral HR 11 november 2005, RvdW 2005, 124

[\[22\]](#)

Zie nader ook T. Hartlief, AV&S 2006 blz. 100

[\[23\]](#)

Zie mijn conclusie voor HR 2 maart 2007, NJ 2007, 143 onder 4.11

[\[24\]](#)

Ook Hartlief wijst daar op in WPNR 2003/6559 blz. 934

[\[25\]](#)

EuroSafe, Injuries in the European Union, Summary 2002-2004 blz. 18

[\[26\]](#)

Zie noot 24

[\[27\]](#)

AV&S 2003 blz. 34

[\[28\]](#)

HR 18 maart 2005, «JAR» 2005,100

[\[29\]](#)

Zie verder Willem van Boom, in Van draden naar daden, Wansink-bundel blz. 61 e.v.; T. Hartlief, AV&S 2005 blz. 157 en RMThemis 2002/2 blz. 67 e.v

[\[30\]](#)

Deze is in beide dossiers identiek

[\[31\]](#)

Die benaming is niet geheel gelukkig omdat ook art. 6:170 BW een vorm van werkgeversaansprakelijkheid is

[\[32\]](#)

HR 4 oktober 2002, NJ 2004, 175 (Laudy/Fair Play)

[\[33\]](#)

Volledigheidshalve zij aangestipt dat het ging om de beoordeling van een motiveringsklacht

[\[34\]](#)

HR 12 september 2003, NJ 2004, 177 GHvV

[\[35\]](#)

HR 2 maart 2007, NJ 2007, 143

[\[36\]](#)

Zie reeds en onder veel meer HR 10 juni 1983, NJ 1984, 20 PAS

[\[37\]](#)

Zie ook mijn conclusie voor HR 2 maart 2007, NJ 2007, 143 onder 4.11

[\[38\]](#)

HR 5 november 1965, NJ 1966, 136 GJS

[\[39\]](#)

Zie onder veel meer art. 4:102 PETL en daarover Principles on European Tort Law, Text and Commentary (Widmer) blz. 75 e.v

[\[40\]](#)

Zie meer recent ook het jetblast-arrest, HR 28 mei 2004, NJ 2005, 105 CJHB. Zie in het kader van art. 7:658 BW ook S.D. Lindenbergh, Arbeidsongevallen en beroepsziekten, blz. 34 e.v

[\[41\]](#)

HR 25 november 2005, NJ 2007, 141 CJHB

[\[42\]](#)

In rov. 3.4.1 wordt verwezen naar het zogenaamde circus-ezel-arrest (NJ 1989, 729 CJHB). Die zaak is wellicht niet geheel vergelijkbaar enerzijds omdat het beweerdelijk ging om een uitermate groot risico, terwijl de exploitant zelf heeft uitgelokt dat de benadeelde de ezel ging berijden (rov. 3.3)

[\[43\]](#)

Vaste rechtspraak; o.m. HR 18 september 1998, NJ 1999, 45. HR 19 oktober 2001, NJ 2001, 663 en HR 11 november 2005, RvdW 2005, 124; A&V 1998/6 blz. 140-142 T. Hartlief

[\[44\]](#)

Of hij daarbij het oog heeft op doorsnee-keukens zou een empirisch onderzoek vergen. Aan de kern van zijn betoog doet de uitkomst daarvan toe noch af

[\[45\]](#)

E.J. Dommering, NTBR 2004, blz. 72-79; de sissende pannen etq op blz. 78

[\[46\]](#)

A.w. blz. 72

[\[47\]](#)

Te raadplegen op <https://webgate.cec.eu.int/idb/>

[\[48\]](#)

Zij heeft wel ontkend dat het trapje er stond, maar die bewering is strijdig met haar overige stellingen; zie onder 5.8 e.v

[\[49\]](#)

HR 16 mei 2003, NJ 2003, 176. HR 12 september 2003, NJ 2004, 177 GHvV 2

[\[50\]](#)

T. Hartlief, 'Actualiteiten aansprakelijkheid- en schadevergoedingsrecht 2006-2007', NTBR 2008, p. 37

[\[51\]](#)

HR 19 oktober 2001, NJ 2001, 663 (PTT Post/Baas)

[\[52\]](#)

HR 4 oktober 2002, NJ 2004, 175 (Laudy/Fair Play)

[\[53\]](#)

HR 12 september 2003, NJ 2004, 177 (Peters/Hofkens)

[\[54\]](#)

HR 9 juli 2004, NJ 2005, 260 (Oost/Brands)

[\[55\]](#)

HR 5 november 2004, NJ 2005, 215 (De Loozerhof/Van Duyvenbode)

[\[56\]](#)

HR 2 maart 2007, NJ 2007, 143 (Perez/Casa Grande)

[\[57\]](#)

HR 25 mei 2007, RvdW 2007, 503 (Van den Heuvel/Leger des Heils)

[\[58\]](#)

HR 13 juli 2007, «JA» 2007/173

[\[59\]](#)

HR 8 februari 2008, LJV BB7423

[\[60\]](#)

Recente voorbeelden hiervan zijn de (over gevaarlijke machines gewezen) arresten HR 11 november 2005, RvdW 2005, 124 en HR 20 januari 2006, NJ 2006, 104 Hooge Huys en Zurich/Visser. Zie hiervoor ook A.J. Verheij, 'Kroniek

werkgeversaansprakelijkheid', AV&S
2007, p. 71-72 en A. Kolder,
'Werkgeversaansprakelijkheid: de
Hoge Raad weer op koers?', AV&S
2007, p. 161-163

[\[61\]](#)

Zie laatstelijk HR 8 februari 2008, LJN
BB7423

[\[62\]](#)

A. Kolder,
'Werkgeversaansprakelijkheid: de
Hoge Raad weer op koers?', AV&S
2007, p. 165